

Wioleta Wieczorek-Płochocka

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide de Gasperi

wioleta.wieczorek-plochocka@wsge.edu.pl
ORCID: orcid.org/0000-0002-5719-1296

DOI: doi.org/10.13166/ped/ZHWD5778

OBOWIĄZKI NAUCZYCIELA WSPÓLORGANIZUJĄCEGO KSZTAŁCENIE UCZNIĄ ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI W DOBIE PANDEMII

RESPONSIBILITIES OF A TEACHER CO- ORGANIZING THE EDUCATION OF A STUDENT WITH SPECIAL NEEDS IN THE ERA OF A PANDEMIC

ABSTRACT

The teacher co-organizing education plays a very important role in the teaching process, mainly due to the growing number of students with special educational needs who expect various types of support. It is necessary at every level of education, and it is difficult to imagine the proper functioning and proper development of children affected by various types of dysfunctions without this type of teacher. This goal would not be achieved without properly prepared teachers co-organizing education. Their role is all the greater because currently the concept of „student with special educational needs” is perceived much more broadly and is not used only and exclusively for students with disabilities. Accordingly, it also applies to students struggling with various types of problems resulting from their individual predispositions, social and family situations, etc. Considering the above information, it is clear that the

functioning of such a child at school is determined to a large extent by the preparation and behavior of the teacher co-organizing the education. The time of the pandemic was a period when the education system had to face completely new challenges that it had never faced before. In fact, every child has felt, to a greater or lesser extent, the negative consequences of switching to remote learning, which deprived children of the possibility of natural contact with their peer group, teachers, and tutors. It seems that a group of children with special educational needs have been particularly hard hit by the Covid-19 pandemic, which is an obvious consequence of their more difficult situation (compared to ordinary students). Teachers co-organizing the education had to adapt their activities to the changed circumstances in order to fulfill their duties as best as possible. This article is devoted to the analysis of this issue. To achieve this goal, it was divided into two main parts. The first presents the main information relating to the role of the teacher co-organizing teaching in the Polish education system. Based on this knowledge, it was possible to discuss the main issue, i.e., the analysis of the duties of a teacher co-organizing education during a pandemic. As you can see, the discussed topic is quite complex, because it consists of many elements that interact with each other. However, such an analysis is necessary due to the importance of the problem and the fact that the pandemic may return again, and teachers should be properly prepared to carry out their tasks as effectively as possible.

STRESZCZENIE

Nauczyciel współorganizujący kształcenie pełni bardzo istotną rolę w procesie nauczania, głównie ze względu na coraz większą liczbę uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, oczekujących różnorodnego wsparcia. Jest ono konieczne na każdym szczeblu nauczania i bez niego trudno sobie wyobrazić właściwe funkcjonowanie oraz prawidłowy rozwój dzieci dotkniętych różnego typu dysfunkcjami. Celu tego nie udało się osiągnąć bez odpowiednio przygotowanych nauczycieli współorganizujących kształcenie. Ich rola jest tym większa, że obecnie pojęcie „uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” jest postrzegane znacznie szerzej i nie jest stosowane tylko do uczniów z niepełnosprawnością. Stosownie do tego dotyczy ono również uczniów zmagających się z różnego typu problemami wynikającymi z ich indywidualnych predyspozycji, sytuacji społecznej, rodzinnej, itd. Mając na uwadze powyższe informacje widać wyraźnie, że funkcjonowanie takiego dziecka w szkole jest zdeterminowane w bardzo dużym stopniu przygotowaniem i postępowaniem nauczyciela współorganizującego kształcenie. Czas pandemii, był okresem

w którym system edukacji musiał zmierzyć się z zupełnie nowymi wyzwaniami, z którymi nigdy wcześniej nie miał do czynienia. W zasadzie każde dziecko odczuło w mniejszym lub większym stopniu negatywne konsekwencje przejścia na zdalne nauczanie, które pozbawiło dzieci możliwości naturalnego kontaktu z grupą rówieśniczą, nauczycielami i wychowawcami. Wydaje się, że grupa dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, szczególnie mocno odczuła niedogodności związane z pandemią Covid-19, co jest oczywistą konsekwencją ich trudniejszej sytuacji (w porównaniu do zwykłych uczniów). Nauczyciele współorganizujący kształcenie musieli dostosować swoje działania do zmienionych okoliczności, tak aby jak najlepiej wypełniać swoje obowiązki. Analizie tego zagadnienia poświęcony jest niniejszy artykuł. Aby cel ten zrealizować został on podzielony na dwie główne części. W pierwszej przedstawione zostały główne informacje odnoszące się do roli nauczyciela współorganizującego nauczanie w polskim systemie edukacji. Opierając się na tej wiedzy można było przejść do omówienia zagadnienia zasadniczego, czyli analizy obowiązków nauczyciela współorganizującego kształcenie w okresie pandemii. Jak widać omawiana tematyka jest dość złożona, ponieważ składa się z wielu elementów wzajemnie na siebie oddziałujących. Analiza taka jest jednak niezbędna ze względu na wagę problemu oraz fakt, że pandemia może ponownie powrócić, a nauczyciele powinni być odpowiednio przygotowani, aby jak najbardziej efektywnie realizować postawione przed nimi zadania.

KEYWORDS: *Covid19 pandemic, a student with special needs, a teacher co-organizing education*

SŁOWA KLUCZOWE: *pandemia Covid19, uczeń ze specjalnymi potrzebami, nauczyciel współorganizujący kształcenie*

WSTĘP

Nauczyciel współorganizujący kształcenie pełni bardzo istotną rolę w procesie nauczania, głównie ze względu na coraz większą liczbę uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, oczekujących różnorodnego wsparcia. Jest ono konieczne na każdym szczeblu nauczania i bez niego trudno sobie wyobrazić właściwe funkcjonowanie oraz prawidłowy rozwój dzieci dotkniętych różnego typu dysfunkcjami. Celu tego nie udałoby się osiągnąć bez odpowiednio przygotowanych nauczycieli współorganizujących kształcenie. Ich rola jest tym większa, że obecnie pojęcie „uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”

jest postrzegane znacznie szerzej i nie jest stosowane tylko i wyłącznie do uczniów z niepełnosprawnością^[1]. Stosownie do tego dotyczy ono również uczniów zmagających się z różnego typu problemami wynikającymi z ich indywidualnych predyspozycji, sytuacji społecznej, rodzinnej, itd^[2].

Mając na uwadze powyższe informacje widać wyraźnie, że funkcjonowanie takiego dziecka w szkole jest zdeterminowane w bardzo dużym stopniu przygotowaniem i postępowaniem nauczyciela współorganizującego kształcenie. Czas pandemii, był okresem w którym system edukacji musiał zmierzyć się z zupełnie nowymi wyzwaniami, z którymi nigdy wcześniej nie miał do czynienia. W zasadzie każde dziecko odczuło w mniejszym lub większym stopniu negatywne konsekwencje przejścia na zdalne nauczanie, które pozbawiło dzieci możliwości naturalnego kontaktu z grupą rówieśniczą, nauczycielami i wychowcami. Wydaje się, że grupa dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, szczególnie mocno odczuła niedogodności związane z pandemią Covid-19, co jest oczywistą konsekwencją ich trudniejszej sytuacji (w porównaniu do zwykłych uczniów). Nauczyciele współorganizujący kształcenie musieli dostosować swoje działania do zmienionych okoliczności, tak aby jak najlepiej wypełniać swoje obowiązki. Analizie tego zagadnienia poświęcony jest niniejszy artykuł. Aby cel ten zrealizować został on podzielony na dwie główne części. W pierwszej przedstawione zostały główne informacje odnoszące się do roli nauczyciela współorganizującego nauczanie w polskim systemie edukacji. Opierając się na tej wiedzy można było przejść do omówienia zagadnienia zasadniczego, czyli analizy obowiązków nauczyciela współorganizującego kształcenie w okresie pandemii. Jak widać omawiana tematyka jest dość złożona, ponieważ składa się z wielu elementów wzajemnie na siebie oddziałujących. Analiza taka jest jednak niezbędna ze względu na wagę problemu oraz fakt, że pandemia może ponownie powrócić, a nauczyciele powinni być odpowiednio przygotowani, aby jak najbardziej efektywnie realizować postawione przed nimi zadania.

^[1] Szczepkowska, K., *Edukacja włączająca w szkole – szanse i wyzwania*, Warszawa 2019, s. 3.

^[2] Soszyńska K., *Rola i znaczenie nauczyciela wspomagającego w procesie terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Student Niepełnosprawny. Szkice i Rozprawy”, nr 21(14) z 2021 r., s. 40.

ROLA NAUCZYCIELA WSPÓLORGANIZUJĄCEGO KSZTAŁCENIE UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Chcąc przeanalizować rolę nauczyciela współorganizującego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nie można odnieść się do prawa oświatowego, który reguluje zasady ich funkcjonowania w szkołach oraz placówkach edukacyjnych. Podstawowym aktem prawnym, który odnosi się do tego zagadnienia jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym^[3]. W myśl zapisów tego rozporządzenia w ogólnodostępnych przedszkolach i szkołach integracyjnych oraz tych z oddziałami integracyjnymi zatrudnia się dodatkowo nauczycieli współorganizujących kształcenie integracyjne. Nauczyciele tacy muszą posiadać niezbędne kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej oraz zobowiązani są realizować zalecenia wynikające z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego^[4].

W przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych gdzie uczęszczają uczniowie posiadający orzeczenie odnośnie potrzeby kształcenia specjalnego ze względu na autyzm (w tym zespół Aspergera) lub niepełnosprawności sprzężone, również wymagane jest zatrudnienie nauczyciela wspomagającego. Nauczyciel taki musi posiadać kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej.^[5] Dodatkowo nauczyciel współorganizujący kształcenie może być zatrudniony we wskazanych placówkach również w przypadku niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym. Jak widać w tym drugim przypadku nie jest to jednak wymóg, ale danie możliwości organowi prowadzącemu na wykorzystanie specjalistów, posiadających niezbędne kwalifikacje z zakresu

^[3] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. 2017 poz. 1578, z późn. zm.).

^[4] Tamże, § 7.1.

^[5] Tamże.

pedagogiki specjalnej, którzy mogą wydatnie pomóc w kształceniu uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie lub tych zagrożonych niedostosowaniem^[6]. Poza nauczycielem posiadającym kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej, dodatkowo zatrudniani są także asystenci nauczycieli w klasach I-III szkoły podstawowej oraz asystenci w świetlicy (zgodnie z zapisami art. 15 ustawy Prawo oświatowe)^[7]. W ramach współorganizowania kształcenia może również zostać zatrudniona pomoc nauczyciela^[8].

W rozporządzeniu z dnia 9 sierpnia 2017 roku przedstawiono także podstawowe obowiązki nauczycieli odpowiedzialnych za współorganizowanie kształcenia. Zalicza się do nich przede wszystkim:

- Prowadzenie zajęć edukacyjnych oraz realizowanie wspólnie z innymi nauczycielami, specjalistami oraz wychowawcami, zintegrowanych działań i zajęć zawartych w programie nauczania,
- Prowadzenie wspólnie z innymi nauczycielami, wychowawcami grup i specjalistami, pracy wychowawczej odnośnie uczniów z niepełnosprawnościami oraz niedostosowanymi/zagrożonymi niedostosowaniem społecznym,
- Uczestniczenie w zajęciach edukacyjnych i różnego typu działaniach przewidzianych programem, jeśli zostanie zasygnalizowana taka potrzeba przez innych nauczycieli, wychowawców grup i specjalistów,
- Udzielanie pomocy w ramach zajęć edukacyjnych oraz podejmowanie różnego typu działań przewidzianych w programie, mających na celu pomoc nauczycielom, wychowawcom grup oraz specjalistom. Pomoc ta dotyczy zarówno form jak i metod pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- Prowadzenie zajęć mających na celu jak najefektywniejsze zaspokojenie indywidualnych potrzeb rozwojowych, edukacyjnych oraz psychofizycznych uczniów (np. w formie zajęć rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych, resocjalizacyjnych, itd.)^[9].

^[6] Tamże.

^[7] Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn.zm.)

^[8] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie..., § 7.

^[9] Tamże, § 4, 7.

Jak wynika z zapisów zawartych w rozporządzeniu nauczyciele współorganizujący kształcenie zobowiązani są do wspólnego realizowania zajęć edukacyjnych, wychowawczych oraz do podejmowania zintegrowanych działań z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Jeśli zachodzi taka potrzeba powinni także uczestniczyć w zajęciach podejmowanych przez innych nauczycieli, specjalistów oraz wychowawców grup. Ich rolą jest także udzielanie pomocy w kontekście jak najbardziej efektywnego doboru form i metod pracy. Dotyczy to nie tylko nauczycieli prowadzących zajęcia, ale także tych pomagających innym nauczycielom i specjalistom. Ważną ich prerogatywą jest również możliwości prowadzenia specjalistycznych zajęć, które ze względu na posiadaną wiedzę i doświadczenie mogą prowadzić samodzielnie.

Przedstawione obowiązki świadczą o tym, że zadania realizowane przez nauczycieli współorganizujących są wszechstronne. Praktyka szkolna pokazuje jednakże, że głównie koncentrują się one na pomocy w trakcie zajęć prowadzonych przez innych nauczycieli. W tym kontekście pomoc ta sprowadza się głównie do planowania pracy dydaktycznej i wychowawczej. Koniecznym tego warunkiem jest dokładne zapoznanie się z orzeczeniem oraz diagnozą umiejętności ucznia będącego pod opieką. Dzięki temu łatwiej jest zdefiniować jego możliwości oraz potrzeby. Nauczyciel współorganizujący zobowiązany jest także do zapoznania się z planem dydaktycznym skonstruowanym przez nauczyciela oraz innymi dokumentami jak np. sprawdziany, testy, podręczniki itp. Na tej podstawie dużo trafniej jest on w stanie opracować i podjąć zintegrowane działania mające na celu opracowanie sprawdzianów, zadań domowych czy testów sprawdzających wiedzę. Jego pomoc ma również bardzo istotne znaczenie dla dokonywania oceny, zarówno bieżących postępów jak też oceny sumującej. Nauczyciele mogą również samodzielnie prowadzić całe lekcje lub też ich poszczególne części. Dodatkowo ich wiedza może być wykorzystania w różnego typu aktywnościach jak np. imprezy szkolne, konkursy itd., co również ma duży wpływ na zwiększenie szans edukacyjnych uczniów ze specjalnymi potrzebami^[10].

[10] Kielb A., *Rola nauczyciela współorganizującego kształcenie – przykład ewaluacji wewnętrznej*, <http://www.cen.edu.pl/Bank-dobrych-praktyk,86/Rola-nauczyciela-wspolorganizujacego-ksztalcenie-przyklad-ewaluacji-wewnetrznej,1322.html>, aktualizacja 06.07.2022 r.

OBOWIĄZKI I ROLA NAUCZYCIELA WSPÓŁORGANIZUJĄCEGO KSZTAŁCENIE W OKRESIE PANDEMII COVID-19

Okres pandemii Covid-19 pokazał, że tego typu nieprzewidziane zdarzenia są ogromnym wyzwaniem dla systemu edukacji. Zdanie to jest szczególnie prawdziwe w odniesieniu do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, którzy i tak na co dzień borykają się z wieloma przeciwnościami w trakcie swojej nauki. Sytuacja ta była jednakże nie tylko wyzwaniem dla nich, ale również dla nauczycieli współorganizujących kształcenie, ponieważ musieli oni realizować swoje powinności w zupełnie nowych uwarunkowaniach. Najważniejszym z nich było oczywiście przejście na zdalny system nauczania, co okazało się koniecznością względu na potrzebę powstrzymania rozprzestrzeniania się koronawirusa. W przypadku realizacji zadań z zakresu edukacji włączającej (lub inaczej inkluzyjnej) stanowiło to bardzo duże ograniczenie, zważywszy że jej głównym celem jest zwiększanie szans edukacyjnych oraz rozwijanie indywidualnego potencjału uczniów ze specjalnymi potrzebami^[11]. Odbywa się to głównie poprzez dostosowaniu szkół do funkcjonowania uczniów^[12], a ich zamknięcie spowodowało, że realizacja przez nauczycieli współorganizujących poszczególnych zadań kształcenie była mocno utrudniona.

W momencie wprowadzania edukacji zdalnej wielu ekspertów obawiało się, że ta zupełnie nowa sytuacja może negatywnie oddziaływać przede wszystkim na dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Obawy te wyrażali także rodzice oraz sami nauczyciele, którzy nie do końca wiedzieli w jaki sposób zorganizować pracę i jak pomagać swoim podopiecznym^[13]. Z czasem pojawiły się przepisy, które miały ułatwić pracę szkół. Zgodnie z ustawą o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem

[11] MEiN, *Edukacja włączająca*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca>, aktualizacja 05.07.2022 r.

[12] Szczepkowska, K., *Edukacja włączająca w szkole – szanse i wyzwania*, Warszawa 2019, s. 3.

[13] Śleżewska I., *Rola nauczyciela wspomagającego w nauczaniu zdalnym*, <https://www.sp5grodzisk.pl/rola-nauczyciela-wspomagajacego-w-nauczaniu-zdalnym>, aktualizacja 06.07.2022 r.

Covid-19^[14] oraz rozporządzeniach MEN (z 14 sierpnia 2020 roku^[15] oraz z 4 września 2020 roku^[16]) udało się stworzyć podstawy prawne zdalnego nauczania. Odwołując się do nich w szkołach ustalono specjalne procedury jak powinno się ono odbywać. Ich analiza świadczy o tym, że w większości były to dość ogólne sformułowania, zobowiązujące nauczycieli do prowadzenia pracy ze swoimi podopiecznymi w ramach zdalnego nauczania. Za przykład może posłużyć instrukcja wydana w Szkole Podstawowej w Kamieńskich Młynach gdzie postanowiono, że:

Nauczyciele współorganizujący zobowiązani są do skontaktowania się ze swymi podopiecznymi i ich rodzicami (poczta elektroniczna, telefon) w celu przekazania dla dzieci wskazówek do pracy, zestawów ćwiczeń itp. Na bieżąco towarzyszą uczniowi i jego rodzicom w nauczaniu na odległość, wspierają ucznia^[17].

Bardzo podobne zapisy odnaleźć można również w innej placówce – CLX Liceum Ogólnokształcącego im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grotą” w Warszawie, gdzie w sposób bardzo ogólny zastrzeżono:

Nauczyciel współorganizujący proces kształcenia uczniów niepełnosprawnych ustali indywidualnie z ich rodzicami zasady wsparcia i współpracy, zgodnie

^[14] Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz. U. 2020 poz. 374.

^[15] Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 sierpnia 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych, Dz. U. 2020 r. poz. 1552.

^[16] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19, Dz. U. 2020 poz. 1539.

^[17] Procedury funkcjonowania placówki w czasie epidemii – wariant B i C, http://szkolakamien-skiemlyny.edu.pl/1_26_procedury-funkcjonowania-placowki-w-czasie-epidemii-wariant-b-i-c-nauczanie-hybrydowe-forma-mieszana-nauczanie-zdalne.html, aktualizacja 06.07.2022 r.

z ustaloną liczbą godzin w umowie o pracę oraz współpracuje z zespołem klasowym nauczycieli i koordynuje udzielaną pomoc pedagogiczno-psychologiczną^[18].

Przykładów tego typu zapisów można odnaleźć w regulaminach różnych placówek oświatowych bardzo wiele. Wskazują one wyraźnie, że obowiązki sformułowane były w sposób bardzo ogólny i nauczyciele wspomagający mieli dużo swobody, aby podjąć działania mające na celu organizacji swej pracy w taki sposób, aby osiągnąć jak najlepsze efekty. Od samego początku było to jednakże bardzo duże wyzwanie. Potwierdza to opinia A. Trochimiuk, która już na początku pandemii zauważała, że w kontekście nauczania zdalnego można było dostrzec koncentrację na realizowaniu zadań wynikających z podstaw programowych. Niewiele jednak wspomniano o pracy nauczycieli współorganizujących kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami^[19].

Warto zauważyć, że w momencie przejścia na nauczanie zdalne nauczyciele w pierwszej kolejności zobowiązani byli zadbać o to, aby każde dziecko, bez względu na dysfunkcje jakie go dotykają, miało równy dostęp do edukacji. W tym celu należało jak najefektywniej wykorzystać wszelkie posiadane narzędzia i instrumenty. Bardzo ważne wydawało się być zwłaszcza oparcie pracy z dziećmi o informacje zawarte w Indywidualnych Programach Edukacyjno-Terapeutycznych (IPET) oraz wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania ucznia (WOPFU). Obydwa dokumenty należy uznać za podstawowe źródła informacji niezbędne w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi^[20]. Stosownie do tego prowadzenie nauki zdalnej nie mogło odbywać się bez ich wykorzystania.

[18] Zasady pracy zdalnej w czasie pandemii, <https://lo160.edupage.org/a/zasady-pracy-zdalnej-w-czasie-pandemii>, aktualizacja 06.07.2022 r.

[19] Trochimiuk A., *Wykonywanie obowiązków i rozliczenie godzin pracy nauczyciela wspomagającego*, <https://epedagogika.pl/praca-nauczycieli-wspomagajacych/wykonywanie-obowiazkow-i-rozliczanie-godzin-pracy-nauczyciela-wspomagajacego-3633.html>, aktualizacja 05.07.2022 r.

[20] Rafał-Łuniewska J., *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w edukacji włączającej*, Rzeszów 2018, s. 45.

Bez względu na wykorzystywane metody i środki przejście na pracę zdalną było ogromnym wyzwaniem. Potwierdza to opinia W. Hanuszkiewicza, który słusznie zauważa, że:

Wprowadzenie nauki zdalnej zmieniło życie wszystkich uczniów. Niektórzy odnajdują się w nauce w systemie on-line, innych ta sytuacja bardzo przytłacza. Czas pandemii jest szczególnie trudny dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy potrzebują zupełnie innego rodzaju wsparcia ze strony nauczycieli wspomagających, a jednocześnie – potrzebują go bardziej niż na co dzień^[21].

Tego typu głosy nie powinny dziwić zważywszy na fakt, że wsparcie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nawet w przypadku edukacji stacjonarnej jest bardzo poważnym wyzwaniem. Zadanie to jest jeszcze trudniejsze w edukacji zdalnej gdzie ograniczenia w kontakcie z uczniem i rodzicami zdecydowanie utrudniają jej prowadzenie. Zdecydowanie trudniej jest również osiągać najważniejsze cele edukacji włączającej, która opiera się przede wszystkim na dostrzeganiu potrzeb oraz wykorzystaniu indywidualnego potencjału każdego ucznia w myśl postulatów nauczania zróżnicowanego^[22]. Jak wiadomo w warunkach nauczania stacjonarnego nauczyciel współorganizujący na co dzień przebywa ze swoim podopiecznymi w klasie gdzie ma możliwość na bieżąco korygowania jego zachowań, udzielania mu rad oraz wskazówek. Edukacja zdalna wyklucza taką możliwość, jednak można postarać się o to, aby zmienić sposób funkcjonowania w taki sposób, by maksymalnie zredukować negatywne aspekty związane z jej wprowadzeniem. Mając to na uwadze, w nowych warunkach prowadzenia edukacji zdalnej, konieczne było znalezienie sposobu na utrzymanie dobrej współpracy z uczniem oraz rodzicami, którzy są podstawową instytucją wychowawczą^[23]. Wychodząc

^[21] Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, *Edukacja włączająca*, <https://www.odn.slupsk.pl/wsparcie-przedmiotowe-online/zasoby-edukacyjne-online/edukacja-wlaczajaca-2/>, aktualizacja 05.07.2022 r.

^[22] Grzegorzewska S. *Różnicowanie kształcenia w klasach początkowych*, Kraków 2009, 111-119.

^[23] Zborowski Z., *Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza*, Warszawa 1980, s. 107.

z tego założenia należało zadbać o to, aby stworzyć warunki do utrzymania stałego kontaktu po to, aby jak najlepiej organizować podstawę programową^[24].

S. Revkovich przedstawiła sześć bardzo interesujących propozycji, które pozwalają prowadzić pracę nauczycielom współorganizującym kształcenie uczniom ze specjalnymi potrzebami w warunkach zdalnego nauczania. Poniżej pokrótce zostaną one opisane^[25]. Pierwszym postulatem jest obowiązek utrzymywania stałego kontaktu zarówno z uczniem jak i jego rodziną. Jest to niezwykle istotny element, jednak ze względu na specyfikę nauczania na odległość nie jest możliwe aby nauczyciel wspomagający był fizycznie obecny na lekcjach. Z drugiej strony, ze względu na fakt, że uczniowie przebywają pod nadzorem rodziców w domu, należy zasięgać informacji w jaki sposób funkcjonują w nowych realiach, czy jest coś co sprawia im szczególnie kłopoty oraz jak odnajdują się w nowych uwarunkowaniach. Dzięki tego typu wywiadowi można zebrać szereg ważnych informacji na temat bieżących potrzeb dziecka.

Drugi obowiązek skupiać się powinien na utrzymywaniu stałego kontaktu on-line. Zaleca się, aby nauczyciel współorganizujący kształcenie systematycznie odbywał spotkania z uczniem za pomocą aplikacji takich jak Skype, Teams czy Messenger. Najlepiej aby tego typu spotkania odbywały się codziennie, o ustalonej godzinie. Jest to doskonały sposób nie tylko aby zdobyć szereg ważnych informacji o dziecku, ale również sprawia to, że dziecko czuje wsparcie i zainteresowanie ze strony nauczyciela. Może się z nim także dzielić swoimi wrażeniami, emocjami i trudnościami^[26]. Bardzo ważne wydaje się także, jak najszersze włączenie w tworzenie procesu edukacyjnego. Aby osiągnąć ten cel warto odwołać się do zainteresowań dziecka, dzięki czemu dużo łatwiej jest motywować do działania. Szczególnie korzystne będzie to zwłaszcza w przypadku zainteresowań nowymi technologiami, co można łatwo wykorzystać np. poprzez zachęcenie do wsparcia w nakręceniu krótkiego filmiku na jakiś temat, pomocy w przygotowaniu prezentacji, itd.. Tego typu włączenie w proces edukacji może znacząco podbudować samoocenę ucznia,

^[24] Revkovich, S. *Praca zdalna nauczyciela wspomagającego – sześć pomysłów na wsparcie ucznia*, <https://epedagogika.pl/top-tematy/praca-zdalna-nauczyciela-wspomagajacego-szesc-pomyslow-na-wsparcie-ucznia-4433.html>, aktualizacja 05.07.2022 r.

^[25] Tamże.

^[26] Tamże.

wzmocnić poczucie wartości oraz pozwoli ocieplić jego wizerunek w oczach kolegów z klasy. Zachęcenie do udziału w różnego typu konkursach również może przynieść podobny efekt. Edukacja on-line pozwala realizować różnego typu zadania, które w dużo mniejszym stopniu obciążają psychicznie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Bardzo dobrze nadają się do tego właśnie konkursy, które w warunkach stacjonarnego nauczania mogą być bardzo stresujące natomiast w przypadku edukacji zdalnej stres ten można znacząco zredukować.

Warto również zwracać szczególną uwagę na aktywność fizyczną, zwłaszcza w kontekście edukacji on-line, która sprawia, że uczniowie spędzają dużą liczbę godzin przed komputerem. Nauczyciel współorganizujący kształcenie powinien więc zachęcać swoich podopiecznych do tego, aby nie zapominali o ćwiczeniach gimnastycznych, które pozwolą lepiej przygotować organizm do wysiłku intelektualnego. W tym celu dobrze jest aby razem z uczniem – za pośrednictwem kamery internetowej – wykonywać różnego typu ćwiczenia. Na koniec trzeba także wspomnieć o możliwości uczestnictwa w zajęciach rewalidacyjnych w szkole. Aby jednak można było z nich skorzystać konieczna jest także współpraca z rodzicami, którzy mogliby przyprowadzić i odebrać dziecko z placówki^[27].

Przedstawione zalecenia należy uznać za bardzo interesujące wskazówki odnośnie tego do czego zobowiązani są nauczyciele współorganizujący kształcenie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w okresie pandemii. Przeglądając dostępne publikacje na ten temat można zauważyć, że szereg z nich zawiera wspólne elementy, co pokazuje, że obecnie można mówić o wskazaniu najważniejszych obszarów, na których powinna koncentrować się uwaga nauczycieli wspomagających. Dowodzi tego przykład I. Ślęzewskiej^[28]. Podkreśla ona zwłaszcza fakt, że aby osiągnąć pożądane rezultaty należy zadbać przede wszystkim o właściwą organizację pracy, która umożliwiłaby realizację założonych celów edukacyjnych i wychowawczych w edukacji zdalnej.

^[27] Tamże.

^[28] Ślęzewska I., *Rola nauczyciela...*, aktualizacja 06.07.2022 r.

W tym kontekście można pokusić się o wyszczególnienie kilku podstawowych elementów, umożliwiających zwiększenie efektywności oddziaływań pedagogicznych. Mowa o następujących elementach:

- Informowaniu na bieżąco, jakie zadania uczeń powinien wykonywać w trakcie zajęć,
- Udzielaniu niezbędnych instrukcji oraz podpowiedzi odnośnie lekcji, zadań domowych itd.
- Utrzymywanie stałego kontaktu zarówno z uczniami jak i nauczycielami przedmiotowymi, głównie w sytuacjach problemowych,
- Podejmowanie działań mających na celu wspieranie ucznia oraz monitorowanie sposobu w jaki realizuje poszczególne zadania,
- Wspieranie ucznia w kontekście przygotowania materiału niezbędnego do aktywnego uczestnictwa w edukacji zdalnej,
- Współpraca z nauczycielami przedmiotowymi odnośnie przygotowania koniecznych dostosowań edukacyjnych w kontekście możliwości i potrzeb ucznia (np. indywidualizację pracy, przygotowanie kart pracy czy określonych zadań),
- Udzielanie wsparcia poprzez motywowanie, właściwe nagradzanie, podkreślanie mocnych stron w trakcie zajęć on-line,
- Motywowanie do samodzielnego wykonywania zadań,
- Działania zmierzające do integrowania ucznia z grupą rówieśniczą^[29].

Wszystkie wymienione powyżej czynności powinny być na bieżąco monitorowane pod kątem ich efektywności. W tym celu nauczyciele powinni być w stałym kontakcie z uczniami, nauczycielami przedmiotowymi oraz rodzicami. Udzielanie wszelkich informacji oraz uzyskiwanie informacji zwrotnych jest bardzo istotnym elementem zwłaszcza w kontekście nauczania zdalnego, gdzie kontakt, ten jest dość mocno ograniczony. Dzięki właściwemu feedbackowi można postarać się o to, aby odpowiednio szybko eliminować lub redukować zaistniałe trudności i problemy. Bardzo ważnym aspektem wydaje się być również jak najszerze zaangażowanie rodziców, odgrywających szczególną rolę w wychowaniu dziecka oraz budowanie trwałej współpracy

^[29] Tamże.

i relacji z nimi^[30]. Z uwagi na specyfikę nauczania zdalnego nauczyciele współorganizujący kształcenie nie powinni również zapominać o ważnym elemencie jakim jest właściwa równowaga pomiędzy aktywnością umysłową i fizyczną. Wielogodzinne „przesiadanie” przed komputerem z pewnością powinno być równoważone podejmowaniem działań mających na celu zachęcenie dziecka do większej aktywności fizycznej. Nie mniej ważne jest również znalezienie czasu na odpoczynek oraz pobudzenia zainteresowań ucznia, które pomimo pandemii powinny być rozwijane w miarę możliwości. Aby zrealizować te wszystkie cele nauczyciele powinni działać zgodnie z wcześniej ustalonym harmonogramem, tak aby zapewnić jak największą efektywność swoich przedsięwzięć. Plan dnia dziecka powinien być również dokładnie zaplanowany, co zawsze pozytywnie przekłada się na jego funkcjonowanie w określonym rytmie, wyrobienie właściwych nawyków oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując zebrane informacje i uwagi odnośnie roli i obowiązków nauczyciela wspomagającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w okresie pandemii, można wyrazić pogląd, że nauczyciele mieli dość niejasno określony zestaw swoich obowiązków, i na bieżąco musieli szukać takich rozwiązań, które pozwoliłyby prowadzić ich pracę w sposób jak najbardziej efektywny. Spostrzeżenie to nie powinno jednakże zaskakiwać, zważywszy na fakt, że pandemia Covid-19 była bezprecedensowym wydarzeniem nie tylko dla systemu edukacji, ale również władz oświatowych, państwowych oraz całego społeczeństwa. Podejmowane działania musiały być więc w dużym stopniu improwizowane, a rolą nauczycieli było stworzyć taką organizację pracy, która pozwalałaby maksymalnie wykorzystać posiadane środki i instrumenty. Z uwagi że powszechnie zaczęło być stosowane nauczanie zdalne to właśnie ono stało się największym wyzwaniem dla nauczycieli. Porzucenie stacjonarnej formy nauczania, musiało mieć negatywny wpływ zwłaszcza na

^[30] Zborowski Z., *Rodzina jako ...*, s. 107.

uczniów z dysfunkcjami ponieważ oznaczało ono rezygnację z kontaktów osobistych i zastąpienie ich komunikacją on-line. Bez wątpienia musiało to osłabić kontakt nauczycieli ze swoimi podopiecznymi, którzy nie mogli brać udziału w trakcie lekcji, udzielać osobiście wskazówek, rad itd. Z konieczności musiano więc znaleźć nowe sposoby kontaktu za pośrednictwem Internetu, który stał się podstawowym narzędziem pracy. Doświadczenia z okresu pandemii pokazują, że istnieje konieczność wprowadzenia bardziej szczegółowych, systemowych regulacji, bardziej szczegółowo opisujących obowiązki nauczycieli wspomagających, dzięki czemu w przypadku kolejnych pandemii, można byłoby dużo łatwiej wykorzystać możliwości jakie daje praca zdalna.

REFERENCES

- Grzegorzewska, S. (2009). *Różnicowanie kształcenia w klasach początkowych*, Kraków.
- Kiełb, A. (2022). *Rola nauczyciela współorganizującego kształcenie – przykład ewaluacji wewnętrznej*, <http://www.cen.edu.pl/Bank-dobrych-praktyk,86/Rola-nauczyciela-wspolorganizujacego-ksztalcenie-przyklad-ewaluacji-wewnetrznej,1322.html>, aktualizacja 06.07.2022 r.
- MEiN, *Edukacja włączająca*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca>, aktualizacja 05.07.2022 r.
- Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 sierpnia 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych, Dz. U. 2020 r. poz. 1552.
- Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, *Edukacja włączająca*, <https://www.odn.slupsk.pl/wsparcie-przedmiotowe-online/zasoby-edukacyjne-online/edukacja-wlaczajaca-2/>, aktualizacja 05.07.2022 r.
- Procedury funkcjonowania placówki w czasie epidemii – wariant B i C, http://szkolakamienskiemlyn.edu.pl/1_26_procedury-funkcjonowania-placowki-w-czasie-epidemii-wariant-b-i-c-nauczanie-hybrydowe-forma-mieszana-nauczanie-zdalne.html, aktualizacja 06.07.2022 r.
- Rafał-Łuniewska, J. (2018). *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w edukacji włączającej*, Rzeszów.

- Revkowych, S. (2022). *Praca zdalna nauczyciela wspomagającego – sześć pomysłów na wsparcie ucznia*, <https://epedagogika.pl/top-tematy/praca-zdalna-nauczyciela-wspomagajacego-szesc-pomyslow-na-wsparcie-ucznia-4433.html>, aktualizacja 05.07.2022 r.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19, Dz. U. 2020 poz. 1539.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. 2017 poz. 1578, z późn. zm.).
- Soszyńska, K. (2021). *Rola i znaczenie nauczyciela wspomagającego w procesie terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Student Niepełnosprawny. Szkice i Rozprawy”, nr 21(14) z 2021 r
- Szczepkowska, K. (2019). *Edukacja włączająca w szkole – szanse i wyzwania*, Warszawa.
- Śleżewska, I. (2022). *Rola nauczyciela wspomagającego w nauczaniu zdalnym*, <https://www.sp5grodzisk.pl/rola-nauczyciela-wspomagajacego-w-nauczaniu-zdalnym>, aktualizacja 06.07.2022 r.
- Trochimiuk, A. (2022) *Wykonywanie obowiązków i rozliczenie godzin pracy nauczyciela wspomagającego*, <https://epedagogika.pl/praca-nauczycieli-wspomagajacych/wykonywanie-obowiazkow-i-rozliczanie-godzin-pracy-nauczyciela-wspomagajacego-3633.html>, aktualizacja 05.07.2022 r.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn.zm.)
- Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz. U. 2020 poz. 374.
- Zasady pracy zdalnej w czasie pandemii, <https://lo160.edupage.org/a/zasady-pracy-zdalnej-w-czasie-pandemii>, aktualizacja 06.07.2022 r.
- Zborowski, Z. (1980). *Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza*, Warszawa.